

motto: veel en vet. Gelukkig kunnen we er Jever pils bij drinken en is het er genoeglijk en warm.

We schrijven half januari 2017. Nog steeds hebben we te maken met een winter van niks, al mogen we deze vrijdag de dertiende niet mopperen. Het is goed smerig weer, met harde wind, regen en af en toe zelfs een beetje sneeuw. Wederom zijn we op weg naar Ost Friesland. Donkere snelwegen, donker land. De wind trekt aan, al wordt het lang niet de windkracht negen waar de weermannen het over hadden. Tegen achten in de avond bereiken we Norddeich. Niets mooiers dan een badplaats in de winter en mooier nog bij harde wind en regen. Verlaten straten, regenvlagen die zo mooi oplichten in de straatverlichting. We overvallen een passant:

“Wissen Sie auch wo das Hotel Norddeich ist? “
 Dat levert weinig op in de stromende regen. Eenieder vlucht naar z'n auto of naar elders. Uiteindelijk weten we onze overnachtingsplaats veilig te bereiken. We zijn met slechts weinig gasten, toch serveert men een maaltijd van maar liefst vier soorten vis, alle overigens met een volkomen gelijke smaak. Men kookt hier onder het

Als we de volgende ochtend op weg gaan in oostelijke richting, staat er een koud windje. Vanuit het westen merkwaardigerwijs, maar het scheelt wel. Ik bedoel dat we hem dan in de rug hebben. Een paar laatste passagiers rennen door de verlaten straten om de veerboot naar Borkum te halen, die op het punt van vertrek staat. Wij hebben geen haast en dienen slechts de dijk aan te houden. Dan komen we vanzelf in Nessmersiel, waar vandaan de veerboot naar het eiland Baltrum vertrekt. We hebben vooral oog voor het verse

vloedmerk dat hoog tegen het talud is neergelegd. Er heeft de afgelopen nacht toch een stevig tij water gestaan. Voorts kijken we uit over de eindeloze grijsheid van het wad. Slechts het licht van de vuurtoren van Norderney troost ons en laat weten dat we niet de enigen op deze aarde zijn.

We pesten een koppel van een stuk of dertig sneeuwgorzen op. Een slechtvalk komt vanuit het achterland over de dijk zeilen en suist vervolgens laag over het water en de kwelder. Wulpen vliegen, luid klagend op. Aan de landkant van de

dijk treffen we een kleine verzameling huisjes. Een daarvan is volledig omringd met de gaven der zee. Een uit juthout opgetrokken omheining schermt alles wat van waarde is af. Tegen grijpgrage handen: drijvers, pallets, planken een enkele stevige paal en andere zooi. Allemaal manifestaties van de volkomen zinloze maar niet te stuiten drang van de echte jutter.

Ook nu weer ervaren we de dijk vooral als saai, met die bak prut aan de ene en het ingepolderde wad aan de andere zijde

Tijd voor een korte beschouwing over de saaiheid der hedendaagse dijken? In het boek: 'Het schrале eind. Een reis langs de bedwongen Zuiderzee.', geschreven door Bas Sleeuwenhoek, valt het volgende te lezen:

De dijk is een depot vol aardse herinneringen. Onder de eentonige grasmat ligt het verweekte puin van kerken, boerenhuizen en schuurtjes. Je vindt er houten palen zo gaaf als wasknijpers, grillige zandlijnen van even grillige stormvloed, en met wat geluk het knisperende schelpenpaadje van de dijkgraaf.

De dijk is de som van de golven die hem bedreigen, stroming en zijwaartse persing gevat in formules. Van kruiwagen tot graafmachine, van de eerste tere veenrichel tot aan de metershoge kleimuur: de dijk is een opeenhoping van ideeën, van gemaakte en gebroken reputaties.

De dijk is tweeduizend jaar plakkende klei en veen. Superieur door zijn vastheid en tegelijkertijd onbeholpen. Hij ligt daar maar. Zoveel schelpen tussen het basalt en niet eens een hand om te krabben. Geen mond om het uit te schreeuwen als je rug op breken staat. Geen voeten om weg te rennen. Een dijk houdt moedig stand of vergaat simpelweg tot modder.

Met het water als opdringerige minnaar willen we niets te maken hebben.

Daarom zijn dijken hoog. De Duitse filosoof Ernst Kapp schreef: 'De zee is als een vijand, wien men alleen door kriegslisten kan genaken. De kamp met haar oefent des menschen scherpzinnigheid en vindingrijkheid. Hierdoor bezit den Nederlander een zeer praktischen geest.'

Waar we dijken leggen, vormen we ons karakter. Het klinkt mooi, maar de strijd tegen het water is voor de meeste Hollanders geen voortdurende bezigheid. Een goede dijk raakt snel in de vergetelheid. Hij sust ons in slaap. Dan pas wordt het gevaarlijk.

De dijk schept orde in het land. Daarom stemt hij tot nadenken. De dijk als schepper van de democratie? Onzin! Een dijk heeft een dictator nodig. Rechtlignigheid. Ophogen of er rollen koppen: zo ontstaan de beste dijken. Kijk naar Caspar di Robles. Naar verluidt zou de Spaanse stadhouder in de 16de eeuw enkele boeren hebben opgehangen die weigerden de zeedijken bij Harlingen te herstellen. Di Robles kreeg een gedenkteken dat De Stenen Man heet. Jammer van die boeren, maar het land moest droog blijven.

De dijk roept meer vragen op. Waarom een knik en niet recht? Waarom zie je er geen bloemperken? Tulpenvelden in rood, wit en blauw? Of een viskraam? Er zit wel eens een dorp of een stad aan vast,

maar waarom zijn de meeste dijken zo gespeend van enige luxe? Waarom zijn het vaak wegen die nergens naartoe leiden?

Dijken zien er saai uit, maar ooit waren ze dat niet. De 19de eeuwse Zuiderzeekust viel op door vindingrijkheid. Dijkenbouwers beschermden het eiland Schokland met kistwerken vol puin die op bumpers leken. In Noord-Holland lagen uitbundige zeeweringen met metershoge blokken van samengeperst wier. De golven werden er gekeerd als troepen soldaten die zich tegen een muur doodliepen. In Friesland gingen dijken schuil achter houten fortificaties: palenrijen die, als een soort voorpost, tientallen kilometers dijk verdedigden.

Dijken begonnen in de loop der eeuwen steeds meer op elkaar te lijken. Er is namelijk maar één ontwerp dat voldoet: het flauw oplopend buitentalud. De golven raken er uitgeput als hardlopers op een zeephelling. Bij Diemen werd in 1676 de eerste flauwe helling langs de Zuiderzee aangelegd. Na eeuwen begon het verstand te zegevieren. Golven zijn geen soldaten.

Dijken zijn gevoelig voor langdurige modetrends, vooral na een ramp. In de loop van de 18de eeuw vrat de paalworm aan de houten schermen langs de Hollandse kust. De natie reageerde ontzet. De Portugese Joodse Synagoge in Amsterdam hield in 1732 zelfs een 'godsdienstplegtigheid' tegen de plaag.

'Daar zijn vernieligen van wormen in het water gekomen, die het land, daar wij wonen, zouden doen verzinken in een diepen afgrond. Bevryd ons van deze furiën en van de modder en wy zullen niet te gronde gaan. Bevryd ons van het ongedierte dat zo heftig tegen onze landpaalen woeld.' Dijken vragen om een list, zoals Kapp schreef. De Hollanders braken zich het hoofd. Toen wisten ze het. Iets waar de paalworm geen trek in had: een pantser van zwerfkeien. Ze werden gekocht in Scandinavië of opgegraven in Drenthe. Met schepen, wagens en sleeën werden honderdduizenden keien aangevoerd. In het stenen tijdperk voor dijkenbouwers waren zelfs de hunebedden niet meer veilig.

Dijken langs de Friese kust behielden hun houten kragen. De waterschappen bestreden de paalworm door spijkers in de zeepalen te slaan. Toen dat niet hielp werd er schoorvoetend steen voor de schermen gestort. Het hout was een kwestie van eigenzinnigheid, zoals een inspecteur van Waterstaat ondervond. Na de stormvloed van 1825 hield hij een pleidooi voor steen op de Friese dijken, maar er voeren al schepen naar Scandinavië om nieuw hout in te slaan. De Friezen bepaalden zelf hoe ze hun dijken maakten en de toepassing van hout bewees hun onafhankelijkheid. In 1925, zeven jaar voor de afsluiting van de Zuiderzee, beschermden de gordingen 42 kilometer aan de Friese kust. Pas toentallen jaren later verdwenen de meeste zeepalen en lagen de oude dijken er, net als aan de overkant, kaal en fantasieloos bij.

Dat dus over dijken, hun geschiedenis en hun huidige saaiheid. Dat laatste menen wij ook wel eens te ervaren.

Verder weer, lopend over de kruin van de dijk. Uitzicht over de polder met daarin een enkele boerderij waar eenzame familieleden elkaar tot troost proberen te zijn. Gelukkig trekt een sneeuwbuiterje over. Eindelijk gebeurt er wat. De lucht toont z'n schoonheid.

Dan een gedenkteken:
In dieser höre stand am Altendeichsweg das Sieltog – Siel
Es wurde geschlossen wegen Dor (Oor) polderung 1576

Wat is dit voor een duistere mededeling? Zelfs de moderne digitale bibliotheek die toch alles weet, geeft niet thuis.

En we dienen voorzichtig te zijn. Vanwege een eerder in Drift verschenen beschouwing over een soldatenstandbeeld te Norden, ontvingen we zware kritiek (waarvoor overigens dank).

“De spreuk 'Lieber Tod als Slau' is niet correct overgenomen van het gedenkteken. Daar staat 'Leewer tod als slav'. Het is een politieke spreuk met als betekenis 'Liever dood dan slaaf (= onvrij).”

Als de lezer wil weten wat wij hiervan gebakken hebben dan dient deze het vorige nummer van Drift te raadplegen; Drift jrg. 3, nr. 4.

Dan begint het serieus te sneeuwen met aan de wadkant van de dijk ook nog een stevig windje. Aan de landkant is het aangenamer want bijna windstil. Daar zoeken wij dan ook onze toevlucht. Hier en daar ontwaren we een wat onduidelijk bosje, waarvan we hopen dat het een eendenkooi is. Toch niet. Maar wat dan wel? Wat wordt daar verborgen? Nooit zullen we het weten.

Als de sneeuw mindert overheersen de stilte en de vrede. Over de dijk hebben we uitzicht op het eiland Norderney, zo dichtbij. Aan onze voeten ligt een kwelder gevuld met ganzen. De lucht is gedeeltelijk blauw maar ook ontwaren we een dreigend zwarte en zware bui die onze kant op lijkt te komen. Ruimte, koude handen en een paadje buitenom, over de kwelder dat we in eerste

instantie willen negeren. Maar dan toch wint het avontuur. We nemen de zomerkade, een dijkje met aan beide kanten water en dik bedolven onder aanspoelsel. Verzopen boerenland vol met ganzen, eenden en ander gevogelte, wilde zwanen, grote groepen goudplevieren, Kievieten en blauwe kiekendief. Gammel paalwerk met prikkeldraad doet merkwaardig aan. Hoe zal het er hier in de zomer uitzien?

De inktzwarte lucht achter ons is inmiddels opgelost en dan ook is het weer best aangenaam. Als we weer terug zijn bij de echte dijk, ontwaren we aan de landkant akkers vol wintertarwe. Dit is natuurlijk de hemel voor het ganzenvolkje. Midden in zo'n perceel tarwe ontwaren we plots een vos, die doodstil en opvallend zichtbaar op een prooi lijkt te wachten. Hij blijkt uit zuiver plaatstaal te zijn opgetrokken en dienst te doen als vogelverschrikker. Of dat werkt weten we niet. Vooral nog trekt het vooral de aandacht van een fotograaf die dwars door het tarweveld naar z'n te fotograferen object banjert.

We weten inmiddels dat het veerbootje naar Baltrum, dat de overtocht uitsluitend bij hoog water volbrengt, deze dag om 13.30 uur zal afvaren. We moeten nog stevig doorlopen om tijdig op de plek van vertrek te zijn. Ter hoogte van Nessmersiel steekt een armoedig piertje de zee in. Ook deze heeft de afgelopen dagen, gezien de enorme pakketten aanspoelsel, stevig onder water gestaan. De boot naar Baltrum wacht op ons.

tekst: theo bakker
foto's: rob strietman